

Пералік умоўных скарачэнняў раёнаў Брэсцкай вобласці

Брэсц. – Брэсцкі раён;
Драг. – Драгічынскі раён;
Жаб. – Жабінкаўскі раён;
Іван. – Іванаўскі раён;
Кам. – Камянецкі раён;

Кобр. – Кобрынскі раён;
Малар. – Малырыцкі раён;
Пін. – Пінскі раён;
Пруж. – Пружанскі раён;
Стал. – Столінскі раён.

Пералік умоўных скарачэнняў крыніц фактычнага матэрыялу

ДСБ– Дыялектны слоўнік Брэстчыны. – Мінск: Навука і тэхніка, 1989. – 294 с.

ЛАБНГ – Лексічны атлас беларускіх народных гаворак : у 5 т. / АН Беларусі, Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа. – Мінск : Фонд фундаментальных даследаванняў РБ, 1993 – 1998. – Т. 1 : Раслінны і жывёльны свет.– 1993. – 160 с., 368 карт.

МА – матэрыялы, сабраныя ў выніку апытання прадстаўнікоў гаворак.

ЛП – Бейліна, Д. Матэрыялы для полесскага ботанічнага слоўара / Д. Бейліна // Лексика Полесья. Матэрыялы для полесскага дыялектнага слоўара / отв. ред. Н. И. Толстой. – М.: Наука, 1968. – С. 415–435.

СППЗБ – Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча: у 5-ці т. – Мінск : Навука і тэхніка, 1979–1986. – 5 т.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Меркулова В. А. Очерки по русской народной номенклатуре растений (Травы. Грибы. Ягоды.) / В. А. Меркулова. – М. : Наука, 1967. – 260 с.
2. Минц И. П. Этимологический словарь латинских названий лекарственных растений / И. П. Минц. – Л., 1962. – 54 с.
3. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / М. Фасмер; пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева. – 4-е изд., стер. – М. : Астрель, АСТ, 2003. – Т. 1. – 588 с.; Т. 2. – 671 с.
4. Черных П. Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка: в 2 т. / П. Я. Черных. – 6-е изд., стереотип. – М.: Рус.яз. – Медиа, 2004. – Т. 2. – 560 с.
5. Шанский, Н. М. Школьный этимологический словарь русского языка. Происхождение слов / Н. М. Шанский, Т. А. Боброва [Электронны рэсурс]. – М.: Дрофа, 2004. – Рэжым доступу: <http://enc-dic.com/rusethy/Barbaris-649.html>.
6. Этымалагічны слоўнік беларускай мовы. – Мінск : Навука і тэхніка, Беларус. навука, 1978–2013 . – Т. 1. –1978. – 440 с.; Т. 2. –1980. – 344 с.; Т.3. – 1985. – 408 с.; Т. 5. – 1989. – 320 с.; Т. 11. – 2006. –333 с.; Т. 12. – 2008. – 366 с.

Кисель Т. А. Назви декоративних кущових рослин у західнополіських говірках.

Анотація

У статті аналізуються західнополіські фітоніми-назви декоративних кущових рослин. Розглядаються етимології таких лексем і дається ілюстративний матеріал, вибраний з лексикографічних довідників і зібраний автором в результаті опитування представників західнополіського регіону.

Ключові слова: *фітонім, мотивована лексика, запозичена лексика, етимологія.*

Kisel T. A. The names of decorative shrub plants in the West Polesie dialects.

Summary

The article analyzes the phytonyms of West Polesie-ornamental shrub names. We study the etymology of the given lexemes and give the illustrational material selected from lexicographical reference books and gathered by the author in a survey of the representatives of the West Polesie region.

Key words: *phytonym, equivalent vocabulary, borrowed vocabulary, etymology.*

УДК 811.161.2+811.161.1::340

Кісельова А. А.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Одеська юридична академія»
E-mail: akiseliova@mail.ru

ВПЛИВ МОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ НА НОРМАТИВНІСТЬ МОВЛЕННЯ У СУДІ

Стаття на матеріалі текстів судових рішень розглядає мовні помилки, спричинені мовною інтерференцією та впливом норм російської мови на створення українських текстів. Виокремлено та описано три основні типи помилок, пов'язані з вживанням неправильних слів, ненормативним сполученням слів та застосуванням неправильних прийменників. Подано опис та приклади до кожного з наведених типів.

Ключові слова: *мовна норма, мовна інтерференція, судове мовлення.*

Стаття 10 Конституції України визначає державною мовою в Україні українську мову, яка, відповідно до ст. 10 Закону № 3018-III, є й мовою судочинства. Таким чином всі судові документи мають бути укладені українською мовою, зокрема послуговуючись офіційно-діловим її стилем, який має характеризуватися послідовністю і точністю викладу фактів, документальністю, емоційно-експресивною нейтральністю висловів та, безумовно, нормативністю мовних засобів на всіх рівнях мовної структури, наявних у письмовому мовленні – морфологічному, лексичному та синтаксичному. Однак судові рішення, наявні у публічному доступі на сайті Єдиного державного реєстру судових рішень, у більшості випадків аж ніяк не відповідають вищезазначеним вимогам, оскільки містять істотну кількість помилок, пов'язаних із недотриманням мовних норм. Найочевиднішим й найважливішим джерелом таких помилок, на нашу думку, є мовна інтерференція, визначена Л. І. Баранниковою як «зміна в структурі або елементах структури однієї мови під впливом іншої» [1], що у наших реаліях означає несвідоме накладання мовних норм російської мови на українську і призводить до виникнення «суржику» (зазвичай притаманного усному мовленню) у документах офіційно-ділового стилю. Наведене наголошує на актуальності нашої роботи, що акцентує увагу на елементах, які не були досі висвітлені науковцями.

Судове мовлення вивчали, зокрема, З. В. Ромовська – в аспекті значеннєвих помилок та порушення логічних зв'язків, О. В. Черноус – питання пунктуаційних помилок, С. О. Шестакова – короткий огляд загальних тенденцій. Дослідження ж граматичних чи лексичних помилок, спричинених близькістю української та російської мови ми, однак, не знайшли, що вважаємо аргументом на користь новизни нашої розвідки.

Метою статті є класифікація та опис помилок у судовому мовленні, які спричинені мовною інтерференцією. Для досягнення зазначеної мети було виконано такі завдання:

- 1) дати визначення поняття «мовна інтерференція», окреслити його причини та наслідки;
- 2) класифікувати знайдені у фактичному матеріалі приклади мовної інтерференції та дати їхнє пояснення.

Об'єктом дослідження є судове мовлення, предметом – знайдені в ньому випадки невідповідності нормам української мови.

Фактичним матеріалом стали тексти 50 судових рішень, представлених у широкому доступі на сайті «Єдиний державний реєстр судових рішень – автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень на офіційному веб-порталі судової влади України» [3].

Поняття «інтерференція» у сучасних лінгвістичних дослідженнях розглядається з різних боків, залежно від рівнів, на яких вона проявляється, та пар мов, у носіїв яких виникає. Найчастіше, проте, досліджують саме явище інтерференції між рідною мовою та мовою, що людина вивчає свідомо. Таким чином, помилки у мовленні засвоєною мовою будуть визначені нормами рідної і, відповідно, можуть ставати рідшими у процесі вдосконалення навичок [5].

Ситуація, яка склалась у нашій країні, однак, не зовсім вкладається в окреслену вище схему – перш за все тому, що для багатьох громадян виокремлення рідної мови є ускладненим через широке функціонування у більшості сфер життя не тільки української та російської літературних мов, а ще й низки територіальних діалектів, які нерідко містять елементи так званого «суржику» – штучного поєднання елементів обох мов. Все це разом із низьким рівнем мовної освіти, якій на практиці на сьогодні досі не завжди приділяється належна увага, призводить до інтерференції не просто через накладання норм російської мови на українську, а через відсутність у фахівців адекватного уявлення щодо українських мовних норм.

Проаналізувавши тексти 50 судових рішень, які були складені та ухвалені судами Одеської, Миколаївської, Львівської, Харківської, Сумської та Полтавської областей, ми знайшли цілу низку помилок на всіх рівнях мовної системи. У цій роботі, проте, звернемо увагу саме на спричинені впливом норм російської літературної мови, зокрема офіційно-ділового її стилю, на таких рівнях:

- 1) вживання слів, яких не існує в українській мові, чи вживання слів у хибному значенні:

• [Згідно з ч.3 ст. 105 ГПК України, *постанова набирає законної сили з дня її прийняття...*], хоча нормативними, на відміну від «вступає в законну силу», є варіанти «набути законної сили» чи «набути сили закону», залежно від конкретного значення звороту;

• [...відзив на позовну заяву з викладенням мотивів повного або часткового відхилення вимог позивача з посиланням на **діюче** законодавство...] (тут і далі — пунктуація та орфографія прикладів збережена), де слово «діюче» (від рос. «действующее») має бути замінено словом «чинне»;

• [...та довідку про **перебування** у державному реєстрі відповідача на час розгляду справи...] через неправильний переклад слова «пребывание», що в українській мові в цій ситуації краще було замінити на «наявність»;

•[...апеляційний господарський суд дійшов висновку про відсутність підстав для задоволення апеляційної скарги, з **наступних підстав...**], де слово «наступних» (рос. – «следующих»), згідно з нормами, має бути замінено на «таких»;

•[Слід зазначити, що скаргником **невірно** здійснюються арифметичні розрахунки...], незважаючи на тлумачення слова «вірно» як «відданий, який не зраджує», що є вужчим за російське «верный»;

•[Роз'яснити право на подачу до апеляційного суду заперечень на апеляційну скаргу в письмовій формі **в строк** до 10 червня 2016 року...], оскільки російське «срок» мало в цьому випадку бути замінено українським «термін» («певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення»);

•[...позивач **зіслалася** на те, що з 26.07.2010 року перебуває...], де відбулося калькування слова «ссылаться» (рос.) замість «посилатись» (укр.);

•[...громадянина України, одруженого, **маючого** двох малолітніх дітей, раніше не судимого, підприємця, зареєстрованого та **проживаючого** за адресою: АДРЕСА_1...], що репрезентує частий випадок вживання активних дієприкметників теперішнього часу, які є неприродними для української мови, але широко вживаються у російській, особливо в офіційно-діловому стилі;

•[...але щодо яких суд вирішив питання про **їх** права та обов'язки...] та [...що після смерті **ІНФОРМАЦІЯ_1** р. **їх** батька **ОСОБА_3** відкрилась спадщина...] як приклад нерозрізнення форми родового відмінка особового займенника «вони» – «їх» та присвійних займенників «їхній, їхня, їхнє, їхній». Останні є нормативними для української мови, на відміну від російської, де вважаються просторічною вимовою;

•[За таких обставин заява **ФОП ОСОБА_1** **підлягає** поверненню...] на місці «належить повернути» через хибне тлумачення слова «підлягає» («знаходиться під чимось»);

•[...**на протязі** двох років...] там, де належить вживати «протягом», бо «на протязі» (укр.) перекладається як «на сквозняке» (рос.);

•[...виходячи з об'єктивних обставин, як-то майновий стан заявника тощо, та не **являється** обов'язком суду...] як випадок буквального перекладу, замість «є»;

2) сполучення та узгодження слів із порушенням норм української мови:

•[... **перебіг строку** подання касаційної скарги на постанову апеляційного господарського суду починається з наступного дня після прийняття відповідної постанови...], що є дослівним перекладом «течение срока» (рос.), тоді як українське термін має значення «певний період у часі, зі впливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення» і не потребує в такому контексті додаткових слів;

•[Як доказ **неоднакового застосування** судом касаційної інстанції **одних і тих самих** норм процесуального права...], де помилка є результатом комбінування українського «тих самих» (яке і є правильним варіантом) і російського «одних и тех же»;

•[Зустрічний позов повинен бути **взаємно пов'язаний** з первісним...] як ще один випадок калькування двох російських слів, замість вживання українського «взаємопов'язаний»;

•[За таких обставин колегія не **приймає до уваги** наведене відповідачем у клопотанні...], яке представляє одну з найпоширеніших помилок російсько-української інтерференції, бо в українській мові такі слова, як «увага» й «участь» сполучаються із дієсловом «брати»;

•[Судом **встановлено...**], [Протягом установленого строку **заявником не виконано** вимоги зазначеної ухвали...] та [...**відповідачем** до апеляційної скарги **було надано** докази сплати судового збору (квитанції від 29.12.2015 № 173), оскільки **скаржником не було надано...**], що ілюструє розповсюджену практику помилково вживати в українській мові безособові форми дієслова на -но, -то у поєднанні із називанням діяча в орудному відмінку. Наведене є нормативним в російській мові, але в українській вживання таких форм доречно лише у випадку, коли дію виконує невідома або неназвана особа;

•[... може стати чинником для **прийняття** ним **спроб** уникнути відповідальності...] – в цьому випадку слово «спроб» помилково поєднують зі словом «прийняття», замість нормативного «здійснення»;

•[Зобов'язати голову Сонячненської сільської виборчої комісії, а в разі відсутності голови особу, яка відповідно до Закону **здійснює повноваження** голова...], що ілюструє неправильний вибір слова із синонімічного ряду, який передає значення «осуществляет» (рос.), правильним варіантом є «виконує»;

3) неправильне вживання прийменників – передавання їх кальками відповідних похідних прийменників російської мови чи використання їх із неправильними формами іменників:

• [...**документів, наданих в** обґрунтування своїх позовних вимог...], де прийменник «в» має бути замінений «на»;

• [Заслухавши пояснення представника позивача та дослідивши письмові докази **по справі**, суд **приходить до висновку...**] – у першому випадку варто вживати прийменник «у» («у справі» (укр.) – «по делу» (рос.)), а в другому – безприйменникову конструкцію «дійти висновку» замість калькування російського «приходить к выводу»;

• [Справу просить розглянути у його **відсутності...**] – в цьому контексті сполучення «у відсутності» (давальний відмінок) має інше значення, відмінне від «за відсутності» (родовий відмінок);

• [...**досудове розслідування здійснено у порушення вимог...**], де вислів також є калькою з російської мови і має бути замінений на «на порушення вимог»;

• [Справу **призначити до розгляду в засіданні 02.09.99 на 11-25 год. по вул. Личаківська, 81...**] нормативним прийменником в цьому контексті є «на», проте в офіційно-діловому стилі конструкцію варто було б замінити на «за адресою»;

• [**Відповідно адміністративного протоколу...**] та [...**у відповідності до ч.2 ст.194 КПК України...**] суперечать нормі, за якою незмінними прийменниковими конструкціями є «відповідно до» та «у відповідності з».

Із наведених вище прикладів, отже, очевидно, що істотна кількість мовних помилок у судових документах спричинена накладанням норм російської мови на норми української, тобто мовною інтерференцією. Такі помилки через свою природу найчастіше залишаються непоміченими та продовжують поширюватись у професійному мовленні юристів, що увиразнює значущість подальших розробок цієї теми та розповсюдження отриманих результатів, адже, як зазначає З. В. Ромовська, «секрети написання якісного вердикту криються не тільки в кодексах, а й у словниках» [4].

Список використаної літератури

1. Баранникова Л. И. О некоторых особенностях взаимодействия разносистемных диалектных лексических единиц в современных народных говорах / Л. И. Баранникова. – СПб.: Изд-во Ленинград. пед. ин-та им. А. И. Герцена, 1963. – 248 с.
2. Вайнрайх У. Языковые контакты: Состояние и проблема исследования / пер. с англ. и коммент. Ю. А. Жлуктенко / У. Вайнрах. – К.: Вища школа, 1979. – 263 с.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
4. Ромовська З. В. Секрети написання якісного вердикту криються не тільки в кодексах, а й у словниках / З. В. Ромовська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
5. Щерба Л. В. Избранные работы по языкознанию и фонетике / Л. В. Щерба. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1958. – 182 с.

Киселёва А. А. Влияние языковой интерференции на нормативность речи в суде.

Аннотация

Статья на материале судебных решений рассматривает речевые ошибки, причиной которых стала языковая интерференция и влияние русской языковой нормы на создание украинских текстов. Выделено и описано три основных типа ошибок, связанных с употреблением неправильных слов, ненормативным сочетанием слов, а также использованием неправильных предлогов. Описание каждого типа сопровождается примерами.

Ключевые слова: языковая норма, языковая интерференция, речь в суде.

Kiseliyova A. A. The influence of linguistic interference on the normativity of speech in court.

Summary

The main goal of the article is the classification and description of errors in legal speech caused by language interference. To achieve this goal definitions of «linguistic interference», its causes and consequences were given, materials found in the actual examples of language interference were classified and explained. The object of the study is legal speech, the subject - instances of inconsistencies to Ukrainian lingual standards found there. Fifty court decisions accessible in Internet became the facts of this study.

Many errors were found. This work, however, draws attention to those caused by the influence of standards of the Russian literary language at the following levels: 1) use of words that do not exist in the Ukrainian language or the use of words in the wrong sense; 2) connection and coordination of words with violation of Ukrainian language standards; 3) incorrect use of prepositions.

Given examples clearly show that a significant number of language mistakes in court documents are caused by overlapping rules of Russian and Ukrainian languages – the linguistic interference. Such mistakes often go unnoticed because of their unconscious nature and so continue to spread in legal speech. This underlines the importance of further development of the topic and dissemination of its results.

Key words: language standards, language interference, legal speech.